

و قوانین خانواده اسلامی

مساوا این ایده را عرضه می کند که اجرای کامل سیدا در جوامع مسلمان امکان پذیر است، زیرا اصول و ارزش های بنیادی اسلام و سیدا از جمله برابری، انصاف و عدالت - کاملاً با هم سازگار هستند. قوانین و شیوه های عملی حاکم بر مسلمانان می توانند اصلاح شوند و در حال اصلاح هستند تا منعکس کننده این ارزش ها باشند. اصلاح قوانین و شیوه های عملی به نفع جامعه و منافع عمومی همواره بخشی از سنت حقوقی مسلمانان بوده است.

کنوانسیون سازمان ملل متحد برای رفع هرگونه تبعیض علیه زنان ("CEDAW" یا "کنوانسیون") یک معاهده حقوق بشری است که تقریباً توسط تمام کشورهای عضو سازمان ملل متحد تصویب شده و هدفش پایان دادن به تبعیض هایی است که زنان در تمامی ابعاد زندگی با آن مواجه اند.

برخی از دولت ها، علیرغم مشارکت در تهیه پیش نویس کنوانسیون، معتقدند که سیدا یا مفاد خاصی از سیدا نمی تواند در کشورهای آنها به دلایل مختلفی که مربوط به اسلام و قوانین مسلمانان است، اجرا شود. به عنوان مثال، آنها ممکن است ادعا کنند که سیدا با شریعت ناسازگار است و اینکه قوانین یا شیوه های عملی به علت مقدس بودنشان تغییر ناپذیر هستند. اما شایسته نیست از اسلام برای توجیه تبعیض علیه زنان استفاده نادرست کرد.

سیدا چیست؟

ریخچه سیدا چیست؟

نشان می دهد که نمایندگان مسلمانان از مصر، اندونزی، هند، ایران، پاکستان و سنگال به طور خاص نقش مهمی در تهیه پیش نویس سیدا داشتند.

در حقیقت مدارک روند تهیه و تدوین پیش نویس، نشان دهنده همکاری نمایندگانی از طیف ها، ادیان و مناطق مختلف جهان است. تمام نمایندگان - و نه فقط نمایندگان کشورهای با اکثریت جمعیت مسلمان - نگران تضمین مطابقت بین کنوانسیون و قانون اساسی کشورها و قوانین ملی (مذهبی یا غیر مذهبی) خود بودند. در مراحل مختلف این پروسه، پیش نویسهایی از مواد قانونی به دولت ها ارائه شد تا آنها را تایید کنند، و مخالفت های اندکی از طرف دولت های با اکثریت جمعیت مسلمان صورت گرفت.

سیدا توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد در دسامبر ۱۹۷۹ تصویب شد و در سپتامبر ۱۹۸۱ پس از آنکه ۲۰ کشور آن را امضا کردند، لازم

الاجرا گردید.

برخی ادعا می کنند که سیدا توسط قدرت های غربی طراحی شده و بر کشورهای جنوب (در حال توسعه)، از جمله کشورهای با اکثریت جمعیت مسلمان، تحمیل گردیده است. در حقیقت نمایندگان کشورهای با اکثریت جمعیت مسلمان نیز به طور فعال در تهیه پیش نویس سیدا مشارکت داشتند. پیش نویس سیدا طی چندین سال توسط کارگروه ها و کمیته های تشکیل شده از نمایندگان کشورها و مناطق مختلف تهیه شد. حدود یک سوم نمایندگان در هر کمیته ای متشکل از کشورهای مسلمان بودند. اسناد مرتبط با فرایند پیش نویس

سیستم حقوق بشر به طور کلی و سیدا به طور خاص با مشارکت کشورهای مسلمان و نمایندگان آنها، با توجه به شرایط و نگرانی های آنها ایجاد شده است.

ف های سیدا چه کسانی هستند؟

سیدا توسط

189

کشور تصویب شده است

همه اعضای سازمان ملل به استثنای

سیدا توسط ۱۸۹ کشور - همه کشورهای عضو سازمان ملل متحد به جز ایران، پالائو، سومالی، سودان، تونگا و ایالات متحده - تصویب شده است. هنگامی که یک کشور سیدا را تصویب می کند، خود را متعهد به اجرای مفاد سیدا در قانون اساسی، قوانین، سیاست ها و شیوه های عملی خود می کند تا اطمینان حاصل نماید که از تبعیض علیه زنان جلوگیری شده است.

کمیته رفع تبعیض علیه زنان ("committee") از ۲۳ کارشناس حقوق زنان از سراسر جهان تشکیل شده است. کمیته وظیفه نظارت بر اجرای سیدا را بر عهده دارد و از طریق اظهار نظر های عمومی دوره ای (Periodic General Recommendations) مفاد کنوانسیون را تفسیر می کند. همچنین به شکایات فردی نیز رسیدگی کرده و تحقیقاتی در خصوص نقض سیستماتیک حقوق زنان برای کشورهایی که پروتکل اختیاری سیدا را تصویب کرده اند، انجام می دهد.

سازمان های غیر دولتی می توانند در هنگام ارسال گزارش دولت، با فرستادن گزارش سایه (Shadow Report) یا گزارشات جایگزین، ارائه پیشنهادات به کمیته و سخنرانی های شفاهی در جلسات سیدا، به کمیته در جمع آوری اطلاعات کمک کنند. سازمان های غیر دولتی یا افراد می توانند شکایات یا شواهد تخلفات سیستماتیک را تحت پروتکل اختیاری (Optional Protocol) به کمیته سیدا ارائه دهند.

کمیته از ۲۳ نفر تشکیل شده است

کارشناسان حقوق زنان

از سرتا سر دنیا

سازمان های غیر دولتی

در هنگام ارائه گزارش کشورها به کمیته، می توانند اطلاعاتی فراهم کنند

"کشورهایی که کنوانسیون سیدا را تصویب می کنند، متعهد می شوند تا در راستای اجرای کامل مفاد آن گام بردارند. اجرای این مقررات تحت نظارت کمیته سیدا قرار دارد که متشکل از جمعی از متخصصان حقوق زنان است. سازمان های غیردولتی می توانند به این کمیته در مورد نحوه عملکرد دولتشان در این زمینه اطلاعاتی ارائه دهند."

شرط های (حق تحفظ) وارده به سیدا

مورد ماده های بنیادی و مهم (مواد ۱ الی ۱۶) تصویب کرده اند یا از آن زمان حق شرط های خود را لغو کرده اند. ۳۲ کشور عضو سازمان همکاری کشورهای اسلامی، اسلام، قوانین اسلامی یا شریعت را دلیلی برای وارد کردن حق شرط بر مواد بنیادی بیان کرده اند.

وقتی دولت ها این کنوانسیون را تصویب می کنند، ممکن است "شروطی" را بر آن وارد کنند یا اعلام نمایند که به مفاد یا مواد خاصی مقید نخواهند بود. شروطی که بر ضد "اهداف و مقاصد کنوانسیون" باشند مجاز نیستند. از ۵۷ کشور سازمان همکاری کشورهای اسلامی (OIC)، ۳۲ کشور، این کنوانسیون را بدون حق شرطی در

اگر چه وارد کردن حق شرط مجاز است، کمیته سیدا اعلام کرده است: "نه سنت، مذهب یا رسوم فرهنگی و نه قوانین و سیاست های داخلی نامناسب نمی توانند نقض کنوانسیون را توجیه کنند. کمیته همچنین مقرر کرده است که "حق شرط وارده بر ماده ۱۶ در مورد ازدواج و زندگی خانوادگی، صرف نظر از اینکه به دلایل ملی، سنتی، مذهبی یا فرهنگی باشد با کنوانسیون مغایرت داشته و بنابراین غیرقانونی است و باید بازبینی، اصلاح یا حذف شود."

کشور عضو سازمان همکار کشورهای اسلامی

32

بدون حق شرط ماده های بنیادی را تصویب کرده اند

اصول و مقررات بنیادی سیدا کدام ها هستند؟

برابر داده و دسترسی به آن فرصت ها توسط قوانین، سیاست گذاری ها و ساختارها فراهم می شود- و برابری دست آورد ها - که در آن زنان حقیقتاً برابری با مردان را در زندگی خصوصی و عمومی خود تجربه می کنند.

مواد ۱ تا ۶ سیدا اصول بنیادی و تعهدات عام دولت ها برای دستیابی به رفع تبعیض و برقراری برابری اساسی در عمل و واقعی؟ را پوشش می دهد. مواد ۷ تا ۱۶ شامل موضوعات خاص مربوط به حوزه های زندگی عمومی و خصوصی می باشد که در آن زنان با تبعیض مواجه می شوند. مواد ۱۷ تا ۳۰ در مورد ساختار کمیته سیدا می باشد و مکانیسم هایی که کنوانسیون توسط آنها فعالیت می کند را ترسیم می نماید.

اصول بنیادی سیدا عبارتند از **عدم تبعیض، تعهد دولت (در محو تبعیض) و تحقق برابری واقعی و اساسی:**

• عدم تبعیض:

سیدا دیدگاه وسیعی را نسبت به تبعیض در نظر می گیرد که هم شامل عمل و هم کوتاهی در عمل می باشد، و اینکه آیا عمل و کوتاهی در عمل به نیت ایجاد تبعیض صورت گرفته یا اینکه فقط تأثیرات تبعیض آمیز علیه زنان داشته است.

• تعهدات دولتی:

سیدا دولت ها را موظف می کند تا به طور فعال تبعیض علیه زنان را محکوم کرده و برای از بین بردن تبعیض در قوانین، سیاست ها و رسوماتی که توسط دولت یا بخش خصوصی اعمال می شوند، اقدام نمایند؛ و به طور فعال برابری را در بین مردان و زنان ترویج دهند؛ و "اقدامات ویژه موقتی" (Temporary Special Measures) که تبعیض تاریخی را مورد خطاب قرار داده و برابری واقعی را تسریع می کند، در برنامه خود قرار دهند.

• برابری ماهوی/حقیقی

(substantive equality):

دیدگاه سیدا از برابری، فراتر از رویکرد برابری شکلی (formal equality) است که در آن همه افراد را بدون توجه به پیشینه آنها به طور یکسان در نظر می گیرد. سیدا مدافع برابری فرصت ها است - که در آن به زنان فرصت های

اصول بنیادی سیدا عبارتند از **عدم تبعیض، تعهدات دولت (در محو تبعیض) و تحقق برابری اساسی در عمل و واقعیت.** سیدا به طور خاص مسائل مربوط به کلیشه های جنسیتی، قاچاق جنسی، زندگی سیاسی و اجتماعی، قوانین ملی، آموزش و پرورش، اشتغال، مراقبت های درمانی، مشارکت زنان در اقتصاد و مسایل اجتماعی، زنان روستایی، برابری در برابر قانون، ازدواج و روابط خانوادگی را مورد بررسی قرار می دهد.

مواد ۲۲-۱۷ کمیته و فرایند گزارش دهی

مواد ۲۳-۲۴ اثرگذاری بر کشورهای عضو

مواد ۲۵-۳۰ اجرای کنوانسیون

مواد ۱۶-۷ مسائل ویژه

- زندگی سیاسی و عمومی (ماده ۷)
- نمایندگی (ماده ۸)
- ملیت (ماده ۹)
- تحصیل (ماده ۱۰)
- استخدام (ماده ۱۱)
- سلامت (ماده ۱۲)
- منافع اقتصادی و اجتماعی (ماده ۱۳)
- زنان روستایی (ماده ۱۴)
- قانون (ماده ۱۵)
- زندگی زناشویی و خانوادگی (ماده ۱۶)

مواد ۱-۶ اصول بنیادی و تعهدات عام

- تبعیض (ماده ۱)
- سیاست گذاری (ماده ۲)
- تضمین حقوق بشر بنیادین و آزادی های اساسی (ماده ۳)
- اقدامات ویژه (ماده ۴)
- نقش های جنسی کلیشه ای و تعصبات (ماده ۵)
- روسپی گری (ماده ۶)

فرآیند

گزارش دهی سیدا چگونه عمل می کند؟

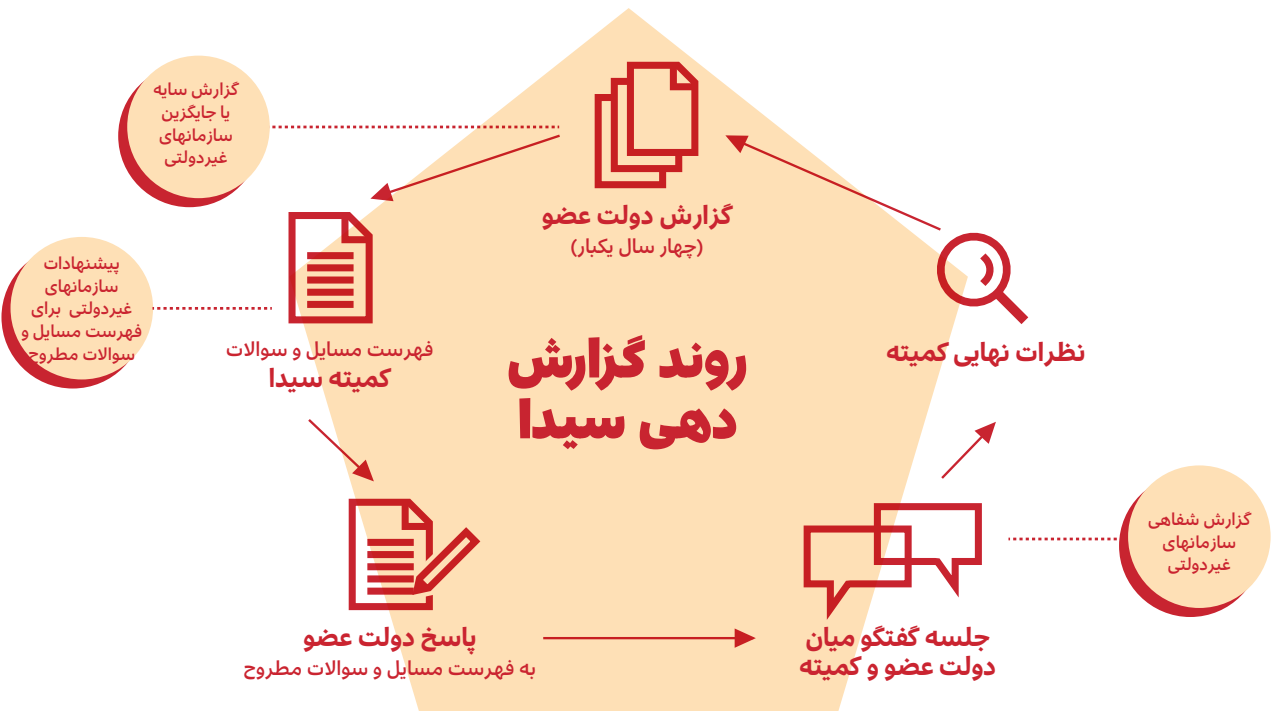
سیدا ملاقات می کند تا درباره وضعیت در کشور آنان صحبت شود و گزارش و پاسخ ها را توضیح دهند. کمیته مجموعه ای از مشاهدات پایانی را با نظرات و توصیه هایی برای اقدام در طی چهار سال آینده منتشر می کند.

سازمان های غیر دولتی می توانند با ارسال یک گزارش سایه یا گزارش جایگزین که به گزارش دولت اشاره می کند، با ارائه پیشنهاداتی برای آنچه که کمیته می تواند در فهرست مسائل و سوالات خود داشته باشد، و یا دادن گزارش شفاهی در جلسه سیدا وارد این فرآیند شوند.

هنگامی که یک دولت کنوانسیون را تصویب می کند، باید ظرف یک

سال گزارش اولیه خود به کمیته سیدا را ارائه دهد و گزارش به روز رسانی شده را هر چهار سال پس از آن ارائه نماید. کارگروه کمیته، این گزارش را مرور کرده و از دولت ها می خواهد پاسخ های تکمیلی را در رابطه با لیستی از مسائل و سوالات ارائه دهند.

سپس کمیته با نمایندگان کشورهای عضو در ژنو در طی جلسه

و قوانین خانواده اسلامی

نتیجه

کنوانسیون لغو کرده اند. این به خودی خود نشان می دهد که اصلاح قوانینی که مبتنی بر سنت حقوقی مسلمانان هستند ممکن است و همچنین قوانین و سیاست ها در طول زمان می توانند تکامل یابند.

در سال ۲۰۱۱، مساوا (Musawah) گزارشی تحقیقی با عنوان «سیدا و قوانین خانواده مسلمان: در جستجوی زمینه های مشترک» را منتشر کرد. این گزارش راههای استفاده دولت ها از اسلام برای توجیه عدم اجرای مفاد سیدا را مستند کرده و پاسخ هایی مبتنی بر آموزه های اسلامی، استانداردهای حقوق بشر و تجربه های به دست آمده ارائه می دهد، و به نمونه هایی از قوانین و سیاست های مبتنی بر حقوق در کشورهای با اکثریت مسلمان اشاره می نماید.

ماده ۱۶ سیدا، که در رابطه با ازدواج و زندگی خانوادگی است، یکی از موادی است که بیشترین تعداد حق شرط های دولت های OIC (کشورهای سازمان همکاری اسلامی) را دریافت کرده است. کشورهای عضو اغلب استدلال می کنند که نمی توانند مفاد کنوانسیون را برای مسائل خاص مربوط به ازدواج و خانواده ها به اجرا در آورند، زیرا این موضوع مربوط به قوانین اسلام یا شرع است و یا اینکه آنها نمی خواهند در حقوق فرهنگی جوامع اقلیت مسلمان دخالت کنند.

با این حال، چندین کشور اکثریت مسلمان و کشورهای دارای جوامع اقلیت مسلمان، بخشی از، یا همه قوانین اسلامی خانواده را اصلاح کرده اند تا بیشتر با کنوانسیون سازگار باشند. چندین کشور نیز شروط قبلی خود را در مورد برخی مواد

"مساوا معتقد است که تعالیم اسلامی و استانداردهای جهانی حقوق بشر، از جمله سیدا، با یکدیگر سازگار هستند و هر دوی آنها پویا و به طور مداوم در حال تکامل هستند."

نمونه ها:

پاسخ هایی به استدلال دولت های عضو برای عدم انطباق

دولت های عضو چگونه عدم تطابق با مفاد سیدا را توجیه می کنند و مساوا چگونه پاسخ می دهد؟

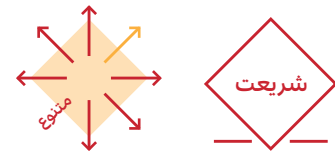
استدلال دولت عضو:

شریعت یا «قانون اسلامی» منبع اولیه قانونگذاری یا منبع اصلی تعریف حقوق، وظایف و مسئولیت های مردان و زنان است. دولت نمیتواند مقررات سیدا را، اگر با اسلام یا شریعت ناسازگار یا در تضاد باشد، اجرا کند.

استدلال مساوا:

بخش عمده ای از آنچه امروز «قانون اسلامی» یا «قانون شریعت» نامیده می شود، در واقع آراء فقهی است - تفسیری از شریعت که توسط علمای مسلمان ارائه شده است. سنت کلاسیک حقوقی مسلمانان، متشکل از مکاتب مختلف فقهی و دربرگیرنده نظرات گوناگون فقهای دوران گذشته می باشد. در دوران گذشته چنین تنوعی به رسمیت شناخته شده، مورد احترام بوده و پاس داشته شده است. در سنت حقوقی مسلمانان هرگز نسخه ثابت و یکپارچه ای از آنچه که امروز «قانون اسلامی» نامیده می شود وجود نداشته است.

قوانین و سیاست های کنونی خانواده که اسلامی نامید می شوند، در واقع تفسیرهایی بشری از وحی الهی هستند که توسط متخصصان حقوقی پیش نویس شده اند و به عنوان قانون توسط قانونگذاران تصویب گردیده اند. از آنجایی که این قوانین و سیاست ها، تفسیرهای بشری هستند لذا جایز الخطا بوده و می توانند تغییر کنند و البته در عمل هم تغییر کرده اند - به ویژه اگر آنها بی عدالتی، خشونت و یا آسیب را ترویج دهند. برابری، عدالت و شفقت و احترام متقابل که اهداف اصلی شریعت و همچنین ارزش های پایه ای سیدا هستند بایستی توسعه تمام قوانین و شیوه های عملی مسلمانان را هدایت کنند.

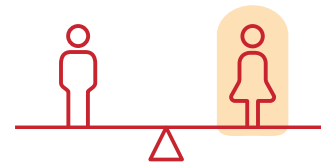

استدلال دولت عضو:

اسلام عدالت کافی یا حتی برتر برای زنان مقرر می کند و یا حقوق و وظایف مکمل/تکمیلی میان مردان و زنان را ارائه می دهد.

استدلال مساوا:

اسلام در زمان وحی در قرن هفتم میلادی، حقوقی انقلابی و پیشرو برای زنان ارائه داد و وضعیت زنان را ارتقا بخشید. بسیاری از آیات قرآن اصلاح گرا بوده و قوانین و شیوه های عملی مرسوم پیش از اسلام را برای از بین بردن بی عدالتی و رنجها متحول کرده اند. اما این روند در طول ۳۰۰ سال بعدی، زمانی که مکتب های فقهی ظهور کردند و تثبیت شدند، متوقف شد. فقهای کلاسیک/سنتی متون را در سایه ارزش ها و هنجارهای زمان و مضامین و بستر مکانی خود تفسیر کردند. اما این تفسیرهای فقهی متعلق به گذشته هستند و منعکس کننده دیدگاه اصلی قرآن در مورد ازدواج و جواب گوی تجربه زیسته اکثر مردان و زنان امروز نمی باشند. روندی که در زمان پیامبر (ص) برای تحقق عدالت آغاز شد، باتوجه به اینکه واقعیت های موجود در حال تغییرند، بایستی از سرگرفته شود.

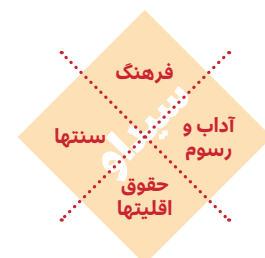

استدلال دولت عضو:

فرهنگ، آداب و رسوم یا سنت ها از جمله احترام به حقوق اقلیت، مانع اجرای کامل مقررات است.

استدلال مساوا:

به ویژه در کشورهایی که در آنجا مسلمانان در اقلیت هستند، دولت ها اغلب ادعا می کنند که این اقلیت هنوز آماده تغییر نیست. این امر حتی زمانی که قوانین جاری در آن کشور برابری بین زن و مرد را به رسمیت می شناسند نیز صورت می گیرد. اما باید توجه داشت که مفهوم برابری می تواند غالباً در بستر فرهنگ ها و سنتها به طور کامل به رسمیت شناخته شود. فرهنگ و آداب و رسوم - از جمله سنتهای حقوقی مسلمانان - غنی، انعطاف پذیر و پویا هستند، و ابزارهایی را برای اصلاحات فراهم می کنند. کشورهای عضو باید برای تحقق عدالت و حقوق برابر برای همه شهروندان خود تلاش کنند.

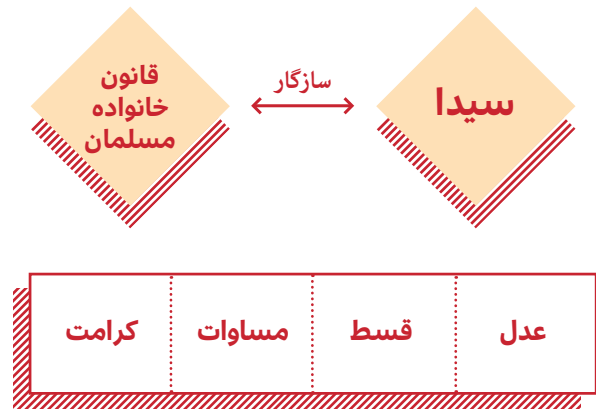

راه پیش رو: کار با سیدا

تمام دولت ها، از جمله دولت های با اکثریت مسلمان، باید بتوانند سیدا را به طور کامل اجرا کنند، زیرا:

- ♦ عدالت و انصاف (عدل، قسط)، برابری (مساوات) و کرامت در ذات آموزه های اسلامی هستند. این ارزش ها بایستی در قوانین تدوین شده به نام اسلام نیز منعکس شوند.
- ♦ قرآن مسلمانان را به مسیری جهت دستیابی به عدالت همگانی رهنمون شده است، و دولت های امروز بایستی این مسیر را از سرگیرند. ابزارهای موجود در سنت حقوق مسلمانان تغییر را ممکن می سازند.
- ♦ قوانینی که نابرابری در خانواده را تداوم می بخشند، نمی توانند بر مبنای دین و مذهب توجیه شوند. قوانین دولتها الهی نیستند؛ این مقررات تفسیرهای بشری و تدوینی قانونی با بهره گیری انتخابی از متون مذهبی هستند و بنابراین قابل تغییر هستند.
- ♦ هنگامی که دین و مذهب به عنوان منبع تدوین قانون و سیاست گذاری مورد استفاده قرار می گیرند، این حق هر شهروندی است که در گفتمانی آزاد در جستجو برای راه حل ها جهت تحقق یک جامعه منصف، عادل و دلسوز مشارکت کند.

مساوا بر این باور است که در زمان و شرایط و بستر کنونی ما، بدون برابری جنسیتی، عدالتی نمی تواند وجود داشته باشد. سیدا می تواند ساز و کاری مفید برای کشورها در مسیرشان برای تحقق عدالت باشد. بعضی از دولت های با اکثریت مسلمان با طرح برخی استدلال های مذهبی پذیرای اجرای بعضی مفاد سیدا نبوده اند، اما مساوا تاکید می کند که سیدا و قانون خانواده مسلمان کاملا سازگار هستند.

اگر "اسلام راه حل" است، اگر اسلام برای همه زمان ها مناسب است و اگر قرار است اسلام به تحقق عدالت کمک کند، دولت ها بایستی برای یافتن راه حل های جدید برای مشکلات زنان و مردان در دنیای مدرن تلاش کنند. قوانین و رویه های عملی در بسیاری از کشورهای مسلمان در جهت تحقق بیشتر برابری و عدالت تغییر یافته اند. این امر به دلیل سازگاری و هماهنگی اصول قرآنی، فقه اسلامی پیشرو و حقوق بشر امکان پذیر است.

چگونه می توانیم با یکدیگر همکاری کنیم تا جوامع اسلامی طرفدار تساوی انسان بسازیم؟

منتشر شده در سال ۲۰۱۷ بوسیله مساوا

این دانشنامه اختصاری بخشی از مجموعه ای است که با هدف شفاف سازی مفاهیم کلیدی مرتبط با حقوق زنان در سنت حقوقی مسلمانان تهیه شده است. این دانشنامه های اختصاری در وب سایت موسسه مساوا موجود هستند:
www.musawah.org

چاپ، تکثیر، اقتباس این دانشنامه و ذخیره آن در یک سیستم بازایی و یا تبدیل آن به هر فرمی بنا بر نیازهای محلی مشروط بر آنکه کسب هیچ گونه سود مادی موردنظر نباشد، ممکن است. دیگر آنکه تمام کپی ها، تکثیرها، اقتباسات و ترجمه ها باید مساوا (Musawah) را به عنوان منبع ذکر کنند و لازم است یک نسخه کپی از اقتباسات و ترجمه ها به سازمان مساوا (Musawah) در آدرس ذکرشده در وب سایت ارسال شوند.

musawah